

сива” і donna “жінка”. У давнину жінки користувалися соком цієї рослини як косметичним засобом: ним натирали щоки як рум’янами та закапували його в очі, від чого зіниці розширювалися, а самі очі здавалися більшими та блискучими.

Lavandula officinalis – Лаванда лікарська

Назва *lavandula* походить від лат. *lavare* “мити”: з давніх часів лаванду використовували як ароматизатор при купанні.

Viburnum opulus – Калина звичайна

Іменник *viburnum*, *i n* походить від лат. *viere* “плести, вити”: з молодих гнучких гілок рослини плели кошики. Іменник *opulus, i f* – давня латинська назва клена (листя калини нагадує листя клена).

Проведене дослідження (всього проаналізовано близько 120 лексичних одиниць) дозволяє зробити висновок, що більшість латинських біномінальних назв видів рослин містять інформативний видовий епітет. Родові назви рослин можуть бути як індиферентними, так і інформативними. Досить часто назва виду являє собою комбінацію різних за характером ознак інформативних компонентів, які відображають морфологічні особливості рослин, їх географічне поширення або екологічне середовище зростання, час появи або цвітіння, практичне значення та ін. Більшість інформативних назв є мотивованими, вони мають досить прозору внутрішню форму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закалюжний М.М. Латинська мова : підручник для студентів біологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / М.М. Закалюжний. – К. : Либідь, 2003. – 367 с.
2. Чопик В.І. Латинська ботанічна номенклатура : навч. посібник / В.І. Чопик, А.В. Єна. – К. : РВЦ “Київський університет”, 1996. – 57 с.
3. Гриценко С.П. Латинська мова для студентів-агробіологів : навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / С.П. Гриценко, О.Ю. Балалаєва – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 383 с.
4. Светличная Е.И. Этимологический словарь латинских ботанических названий лекарственных растений / Е.И. Светличная, А.И. Толоч. – Х. : Золотые страницы, 2003. – 288 с.
5. Минц И.П. Этимологический словарь лекарственных растений / под ред. А.Ф. Гаммерман. – Л. : Изд. Ленингр. хим.-фарм. ин-та, 1962. – 54с.
6. Каден Н.Н. Этимологический словарь научных названий сосудистых растений, дикорастущих и разводимых в СССР / Н.Н. Каден, Н.Н. Терентьева. – М. : Изд. МУ, 1979. – 267 с.

ТВАРИННИЦЬКА ЛЕКСИКА УКРАЇНСЬКИХ ГОВОРІВ СХІДНОЇ СЛОВАЧЧИНИ В СЛОВАЦЬКОМОВНОМУ ОТОЧЕННІ

У статті розглядаємо тваринницьку лексику українських говорів Східної Словаччини в компаративному аспекті зі словацькою лексикою. Обстеження було виконане у 80 селах Східної Словаччини.

Ключові слова: худоба, жеребець, лоша, бик, порося, кіт

In the article we compare zoological vocabulary of Ukrainian dialects in Eastern Slovakia with Slovak terms. The basis of our research is lexical material from dialects of 80 Ukrainian villages in Eastern Slovakia.

Key words: cattle, stallion, foal, bull, pig, cat

Українське населення Східної Словаччини було у щільних економічних та інших стосунках із словаками, мадярами, але і поляками та чехами.

Зоологічна лексика та термінологія, пов'язана з годівлею тварин, належить до найстаршої лексики українських говорів Східної Словаччини. Тому лексичні особливості української діалектної лексики в компаративному аспекті з словацькими та іншими еквівалентами розглянемо на прикладах тваринницької лексики. Об'єктом нашого дослідження є живі народні назви скотарської та зоологічної лексики, вживані в наш час українцями Східної Словаччини. Обстеження було нами виконано у 80 селах, що представляє порівняно густу сітку українських чи змішаних (українсько-словацьких) сіл 15 округів Східної Словаччини.

Етимологічний аналіз зоологічної лексики українців Східної Словаччини дає підстави ділити згадану лексику на: спільнослов'янську, слов'янські регіоналізми, місцеві лексеми, запозичення.

Переважає більшість лексики є спільнослов'янського походження. Вона наявна в більшості слов'янських мов без виразних національних рис якоїсь окремої мови: *пес, коза, цап, баран* і т.п.

Більшість праслов'янської лексики вживається у фонетичному чи морфологічному вигляді, властивому окремим мовам. Фонетичні та морфологічні ознаки української мови наявні у лексем: *порос'а, порос'атко, собака, жеребець, жеребніца, кіт, кітка, кертіца, кьртіца, йїжак, їжак* і т.д.

У лексичі українських говорів Східної Словаччини, пов'язаній з годівлею великої рогатої худоби, є ряд іншомовних запозичень. Значне місце займають мадяризми: *гула* «стадо», угорське *gulya* «стадо великої рогатої худоби» – [14:100]; *кефа* «щітка», (угорське *kefe*) -id. – [9:507]; *чінгів, чінгів* «дзвіночок» (угорське *csengő* «дзвінок» [9:146]); *фоут* «невелике стадо великої рогатої худоби» (угорське *fout* «стадо овець» – [17:427]); *фаташ* «знак від удару» (угорське *fohász* «зітхання, стогін» – [9:342]); *богар, бугар*,

© Милла Любомира., 2011

бунтар' (угорське *bogár* «жук» – [9:117; 1 (8:220); 1:203]; *váloў, val'їў* для худоби (угорське *vályú* «корито для худоби» – [1 (8:326)]).

Серед іншомовних запозичень у лексиці, пов'язаній з годівлею великої рогатої худоби, зустрічаємо східнороманські нашарування: *румéтамi, руметáтi* «повторно пережовувати проковтнуту їжу» (румунське *rumega* -id. – [19:524; 13:327]); *царок* «загороджене місце, загородка в хліві, напр. для телят» – [4 (5:423)] (румунське *tars* «зимовий загін для телят»).

Згадані запозичення поширені і на Закарпатті вздовж карпатських хребтів і поєднані з «волоською» колонізацією Карпат.

У лексиці українських говорів Східної Словаччини, пов'язаній з годівлею великої рогатої худоби, зафіксовано декілька германізмів: *гурт* «стадо великої рогатої худоби або група свійських тварин» (німецьке *hurt* «загін з сплетеного пруття», польське *hurt* «стадо, загін для худоби») – [1 (8:624)].

Серед запозичень найбільшу кількість становлять словакізми. Вплив словацької мови на лексику українських говорів Східної Словаччини проявляється тим, що для деяких лексем під впливом словацької мови відсутнє повноголосся: *крава* (Ганигівці, окр. Пряшів), *прасніца* (в деяких населених пунктах Старолюбовнянщини); *праш'а* – Вавринець, Матяшок, Гінківці, Удол, Малий Липник, Київ (і *прашвátко*), Ганигівці, Завада, *праш'átко* – Ряшів, Лівів. Гута, Шар. Ястреб, Завадка (окр. Пряшів), *прашвátко* – Київ (і *праш'а*); *пасвіско, пасвіс'ко, пасвіско* (Ондавка, Гельцманівці і *паствіско, Порач і пасвіна*); *жрѣбец* (Курів, Рететівка, Лівів. Гута, Ториськи, Борів, Рокитів, на Старолюбовнянщині, Ганигівці окр. Пряшів), *жрѣбїа* (Гавай, Дубова окр. Свидник); *жрѣбл'а* (Ториськи, окр. Списька Нова Весь, Сташківці, Якуб'яни), *крет* (Старолюбовнянщина).

У деяких випадках зустрічаємось із збігом приголосних, який характерний для словацької мови, наприклад: *паствіско* (Гельцманівці); *крт, кртко, крток* (Сташківці – Свидниччина, Якуб'яни – Старолюбовнянщина); *жл'áb* (Ряшів, Вавринець і *валоў, Ториськи, Вільшавиця, Гельцманівці, Словінки, Порач, Завадка* (окр. Гельніца), Койшів, Лімне, Київ, Тихий Потік, Ганигівці, Завадка, Гералтів (Жатківці); *вл'к* – Койшів, *вл'к – вїл'цї* – Ряшів, Словінки, Порач, Ганигівці, Завадка (окр. Пряшів); *вѣл'к – вѣл'кї* – Банське, Давидів; *тичур* – Камінка (і *пáткан'*).

Під впливом словацьких говорів настає пом'якшення свистячих на шиплячі. Зустрічаємось з цим явищем на Старолюбовнянщині: *праша, прашиátко* (Удол, Київ, Шар. Ястреб), Бардївшині (Ряшів, Лівів. Гута), Пряшївшині (Завадка), у Воронїському окрузі (Вавринець); *гуш'а, гуш'átко*: Старолюбовнянщина, Свидниччина (Кечківці, Крижльова, Гінківці, Дубова), окр. Сабинів (Баєрівці, Тихий Потік, Ганигівці), Ториськи, Вільшавиця, Койшів (округ Списька Нова Весь), *гуш' – Ряшів, Койшів*.

Найсильніший вплив словацької мови на українські говірки Східної Словаччини є на лексичному рівні.

Під впливом радіо, телебачення, преси чи особистих контактів словацька термінологічна лексика проникає в усі сфери української діалектної лексики Східної Словаччини.

Найбільше словакізмів помітно в мові молодшого покоління.

Наведемо деякі словацькі лексичні запозичення в тваринницькій діалектній лексиці.

Вáйчák, вáйцák, вáйц'ак – «жеребець» – найпоширеніша форма для некастрованого самця кобили. Поширена у лемківських говорах – [2:229], *wajczak* [23:137]. Відмічено

в ряді говірок Ужгородщини та Перечинщини [7:150]. Лексема поширена у словацькій мові та в словацьких говорах *vajčiak* [5 (24:12); 18:757], шариське *vajčak* [15:228], нижньотренчанське *vajčák* [22:88], гемерське *vajšák* [21:369], новоградське *vajčeik* [20:112]. Номен словацького походження, на що вказує ініціальне *v*; як і в *vajce* «яйце». Назва утворена від основи слова *vajc* + суфікс *-ak* [12:206].

В українських говорах Східної Словаччини для лошасти найчастіше вживаються назви *gáča*, *gáč'a*, *gáčátko*, *gáč'átko*, *gáč'úra*, *gáčur'á*. Ізгласа цієї назви далі продовжується в українських говірках західних районів Закарпаття: *gáča*, *gáč'a* [3 (6:408)] та у північнолемківських говірках – *hácza*, *haczatko* [23:51], у словацьких говірках – шариське *hače* [15:153], гемерське *hača*, *hačúr* „žriebä” [21:93], *hača*, *hačiatko* „žriebä” [1 (25:529)].

І. Панькевич українське *gáča*, *gáč'a* визначає як словакізм [10:403; 5 (4: 102-133)].

Для самця кішки найфреквентованіша назва *kócuř*, *коцур*. Назва *kócuř*, *куцур* «кіт» характерна і для говірок Закарпаття [1 (6:7)]. В українських говорах – це словакізм, хоч міг мати місце і паралельний польський вплив, особливо на говірки північних лемків [7: 78-79].

Назва *státok* «худоба» поширена на переважній більшості території Словаччини (словацьке *statok* «худоба»). Старе слов'янське слово, що поєднує західнослов'янські і східнослов'янські мовні ареали. Серед українських говорів Східної Словаччини побутує в західній частині Староліубовнянського та Бардіївського районів, спорадично поширена в говірках сіл інших округів.

Добіток, *добіток* «худоба» поширені на Лабірщині, Свидничині та Бардіївщині.

Буйák «невивалашений бик – (плідник)» (словацьке *buřak* -id.); *мішкар*, *мішкар'*, *мешкір* «людина, яка каструє биків» належить до західно-слов'янської лексики (словацьке *miskar* -id.; чеське *miskar* -id.; польське *miskarz* -id. та ін.). Лексема побутує майже у всіх українських говірках карпатського регіону. *Пауі́енка*, *пау'енка* «пасовище» поширені на Староліубовнянщині (словацьке діалектне *pašienka* «пасовище»).

Вплив словацької мови на українські говірки Східної Словаччини у сучасному значно активніший, ніж зворотний. Він позначається на всіх мовних рівнях, а на лексичному він найпомітніший.

Найстарше покоління зберігає характерні лексичні риси своїх говірок, паралельно вживаючи і назви словацькі. Але і в них давні діалектні назви поступово переходять із активного запасу слів у пасивний.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

ЕСУМ – Етимологічний словник української мови. Київ, Наукова думка, 1982 – 1989, т. I – III.

MOS – Hadrovics, L., Galdi, L.: Magyar – orosz szótár I, II, Budapest, 1972.

MSS – Barczy, G.: Magyar szofejtő szótár. Budapest, 1941.

SSJ – Slovník slovenského jazyka. Bratislava, SAV 1959 – 1965, diel I -V.

SSN – Slovník slovenských nářečí: I. (A-K). Red. I. Ripka. Bratislava, Veda 1994.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верхратський І. Знадоби для пізнання угорско-руських говорів (1. ч. Говори з наголосом рухливим) – ЗНТШ – Львів, 1899.
2. Верхратський І. Знадоби для пізнання угорско-руських говорів (2. ч. Говори з наголосом сталим) – ЗНТШ – Львів, 1901.
3. Верхратський І.: Про говор галицьких Лемків. – ЗНТШ. – Т. V. – Львів, 1902.
4. Горбач О. Південнолемківська говірка й діалектний словник села Красний Брід бл. Меджилаборець. // Матеріали до української діалектології, в. 2. – Мюнхен: Український Вільний Університет, 1973. – С. 1 – 32.
5. Грінченко Б.Д. Словарь української мови: В 4 т. – К., 1907 – 1909. – Т. 1 – 4.
6. Дзензелівський Й.О. Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області УРСР: В 3 т. – Ужгород, 1957 – 1993. – Т. 1 – 3.
7. Дзензелівський Й.О. Українсько-західнослов'янські лексичні паралелі. – К.: Наукова думка, 1969.
8. Етимологічний словник української мови (ЕСУМ): В 7-и т. – К.: Наукова думка, 1982 – 1989. – Т. 1 –3.
9. Митрак А. Мађарско-руський словарь. Ужгород, Уніо, 1922.
10. Панькевич І. Українські говори Підкарпатської Русі і суміжних областей. – Прага, 1938.
11. Словник української мови. В 11 т. К.: Наукова думка, 1970 – 1980.
12. Штець М. Назви свійських тварин та частин їх тіла в говорах українців Східної Словаччини. // Jazykovedný zborník Filozofickej fa-kulty UPJŠ. 6. red. M. Štec. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1983, s. 205 – 226.
13. Штець М. Термінологія, пов'язана з годівлею свійських тварин і птахів у говорах українців Східної Словаччини // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. – Пряшів, 1990. – № 16. – С. 323 – 342.

14. Barczí, G.: Magyar szofejtő szótár [MSS]. Budapest, 1941.
15. Buffa, F.: Nářečie Dllhej Lúky v Bardejovskom okrese. Bratislava, SAV 1953.
16. Bunganič, P.: Slovensko-ukrajinský slovník. Bratislava, SPN 1985.
17. Hadrovics, L., Galdi, L.: Magyar-orosz szótár (MOS). I, II. Budapest, 1972.
18. Kálal, K. – Kálal, M.: Slovenský slovník z literatury aj nářečí. Banská Bystrica 1923.
19. Machek, V.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha, ČAV 1968.
20. Matejčík, J.: Lexika Novohradu. Vydavateľstvo Osveta. Vecný slovník, 1975.
21. Orlovský, J.: Gemerský nářečový slovník. Martin, Vydavateľstvo Osveta 1982.
22. Ripka, I.: Vecný slovník dolnotrenčianskych nářečí. Bratislava, Veda 1981.
23. Rieger, J.: Słownictwo i nazewnictwo łemkowskie. Warszawa, Semper 1995.
24. Slovník slovenského jazyka (SSJ) I-VI. Red. Š. Peciar. Bratislava, SAV 1959 – 1968.
25. Slovník slovenských nářečí (SSN) I. (A-K). Red. I. Ripka. Bratislava, Veda 1994.

БІЛІНГВІЗМ МЕНТАЛЬНОСТІ ЯК ПРОВІДНИЙ ФАКТОР СУЧАСНОЇ ПОЕТИКИ У ДОСВІДІ ЛЕОПОЛЬДА СЕНГОРА

Розглянуто мовну та культурну «гібридність» поезики сенегальського франкомовного письменника ХХ ст. Леопольда Сенгора. Увагу акцентовано на поетичній збірці «Ефіопіки», що є яскравим зразком самобутнього авторського стилю, ґрунтом якого був вдалий синтез двох ментальних мов – західноафриканської традиції та французької культури.

Ключові слова: *Леопольд Сенгор, постколоніальна культура, культурний синтез, ментальний білінгвізм, експресивна пунктуація, ґріот, неґритюд, концепт вселенської цивілізації.*

Речь идет о языковой и культурной «гибридности» поэтики сенегальского франкофонного писателя ХХ в. Леопольда Сенгора. Внимание акцентировано на поэтическом сборнике «Эфиопики», который является ярким примером самобытного авторского стиля, основой которого стал удачный синтез двух ментальных языков – западноафриканской традиции и французской культуры.

Ключевые слова: *Леопольд Сенгор, постколониальная культура, культурный синтез, ментальный билингвизм, экспрессивная пунктуация, гриот, негритюд, концепт вселенской цивилизации.*

The article treats the question of linguistic and cultural «hybridism» of the style of Senegalese French-speaking writer of XX-th century Leopold Senghor. The attention is given to the collected poems «Ethiopiennes» which is a vivid example of the original author's style which basis became successful synthesis of two mental languages – the West-African tradition and the French culture.

Key words: *Leopold Senghor, postcolonial culture, cultural synthesis, mental bilingualism, expressive punctuation, griot, negritude, the universal civilization's concept.*

В контексті постколоніальних штудій дедалі більшого значення набуває аналіз феномену, який сьогодні варто маркувати як культурний «мультилінгвізм». Яскравим прикладом подібного явища став сенегальський поет та мислитель Леопольд Седар Сенгор (1906-2001), представник франкомовної постколоніальної африканської культури, якого, тим не менш, вважають французьким письменником. Наряду із Бернаром Дадьє, Еме Сезером, Патрісом Лумумбою та ін., цей приклад надає певних орієнтирів у вивченні складного літературного процесу, що відбувається на теренах колишніх французьких колоній. Зокрема, важливим питанням є проблема взаємодії французької мови та автотонної культури у творчості постколоніального митця.

З-поміж восьми поетичних збірок Л. Сенгора нашу увагу привернула книга «Ефіопіки» (1956 р.), що була видана в той період, коли деколонізаційні процеси Західної Африки почали розгортати свою потужність. На тлі цієї ситуації й виникає феномен